

Küresel Krizin Türkiye Ekonomisi ile Sanayisine Yansımaları ve Dipten En Az Zararla Çıkış Yolları

Erdem ALPTEKİN

Dünya yeni bir finansal dönemin içine girmiş bulunmaktadır. Yaşanılan küresel ekonomik kriz, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayrımı yapılmaksızın tüm ülkeleri derinden etkilemektedir. Dev tsunamiler, küçük büyük herkesi yani tüm dünyayı tehdit etmektedir.

Finans krizi sırasıyla kredi, likidite ve güven krizine dönüşmüş olup, yaşanan krizin 1929 Büyük Buhran'dan sonra yaşanan en büyük ekonomik kriz olduğu çoğu iktisatçılar tarafından dile getirilmektedir.

Klasik ve keynezyen politikalar, artık ekonomik problemlerin çözümüne yönelik fikirleri üretmemektedir. Yaşadığımız sadece finans krizi değil, finans ve reel sektörü içine alan tam bir ekonomik krizdir.

ABD'de enflasyon 54 yıl sonra ilk kezeksiye düşmüş, Dünya devi Nike, şirket tarihinin en büyük işten çıkarma operasyonuna imza atmış, ülkemizin GSYİH'sı kadar büyüklüğe sahip finans devi Lehman Brothers batmış, Freddie Mac ve Fannie Mae ulusallaştırılmış, tüketimde 2. Dünya Savaşı günlerine dönmüş, Fortune 500 listesinde tarihi düşüşler yaşanmış ve özetle ekonomik kriz dünya ekonomilerini derinden sarsmıştır.

ABD başta olmak üzere birçok finansal merkezde tahvil ve kredi piyasaları çökmüş, yatırım bankacılığı modeli iflas etmiştir.

Euro bölgesi yılın ilk çeyreğinde % 4,6 ile 14 yıl sonra rekor oranda küçülmüştür. Japonya, 1995 yılından sonra en büyük daralmayı yaşamıştır. ABD 40 yıl sonra en yüksek küçülme rakamları ile karşı karşıya kalmıştır.

Krizin ülkemize olan yansımalarının nasıl gerçekleşeceği konusu uzun zamandır üzerinde yoğun tartışmaların yaşandığı bir konuydu. Ancak bugün küresel krizin teğet geçeceği söylemi geride bırakılmış ve içinden geçmekte olduğumuz krize vurgu yapılmaya başlanmıştır.

Küresel Ekonomik Krizin Türkiye'ye Yansımaları

Başta ABD olmak üzere gelişmiş ülke ekonomilerinin finans kesimleri, krizden büyük zarar görmüşlerdir. Birçok finans devi kuruluş iflas noktasına gelmiş, bazıları ise Hükümetlerin gerçekleştirdiği dev operasyonlar sonucunda faaliyetlerine devam edebilmişlerdir.

Türkiye ise gelişmiş ülkelerde görülen problemlerin benzerlerini yaşamamıştır. Bugün ülkemiz finans kesiminin mali verileri incelendiğinde diğer ülkelere göre oldukça güçlü bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Ülkemiz bankacılık sistemi, 2001 krizi sırasında yaşadığı yapısal dönüşüm sayesinde bugün küresel krizden hemen hemen hiç zarar görmemiştir.

Küresel bazda finans sektöründe ciddi sıkıntılar yaşanmasına ve risklerin hızla arttığı bir döneme rağmen Türk bankacılık sistemi güven veren ve istikrara katkı yapan bir performans sergilemektedir.

Bankalar 2001 krizinden gerekli dersi aldıklarından dolayı kredi vermek konusunda ince eleyip sık dokumaktadırlar. Ancak sadece bankacılık sisteminin sağlıklı işlemesi, sağlıklı bir piyasa ekonomisi için yeterli değildir. Reel sektör-bankacılık ilişkisinin mutlaka güçlendirilmesi gerekmektedir. 2009 yılı içerisinde, sorunlu kredilerin toplam krediler içindeki payı giderek artmaktadır. Batık kredilerin toplam kredilere oranı % 4,5'un üzerine çıkmıştır. Takipteki krediler yılbaşından bu yana % 24,3 artmıştır.

Banka kredisini ödeyemediği için kara listeye giren kişiler, tefecilerden borçlanmaktadır. Tefecilik suçunun kaynağında, kredi kanallarında yaşanan tıkanma ve artan kredi kartı harcamalarının yattığı iddia edilmektedir. Bankaların, geri ödenemeyen krediler yüzünden son bir yılda el koydukları malların sayısı artış göstermiştir.

Ülkemiz reel kesimi, küresel krizden nasibini fazlasıyla almıştır. Küresel kredi musluklarının kısılması, kredi maliyetlerinin artışı, yurtdışı pazarların daralması gibi daha birçok nedenden ötürü reel sektör büyük kayıplar yaşamıştır. Bu kayıp, ülkemiz makro ekonomik göstergelerine de yansımıştır. Büyüme, işsizlik ve enflasyon rakamları, ülkemizin büyük çapta bir daralmayla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Merkez Bankası da bu durumu teyit etmekte ve krizden çıkışın çabuk ve kolay olmayacağını belirtmektedir. Merkez Bankası ve TÜSİAD, yılın ilk çeyreğinde çift haneli küçülme beklemektedir. Uluslararası derecelendirme kuruluşu Moody's, Türkiye ekonomisi için, Ocak ayında dile getirdiği 2009 büyüme tahminini, küçülme yönünde, binde 8'den % 4'e çıkarmıştır. Türkiye, dünya genelinde 2008 yılı dördüncü çeyrekte Tayvan'dan sonra en fazla daralan ikinci ülke olmuştur.

IMF beklentisine göre, Türkiye'nin GSYİH'sı 2009 yılında % 24,3 düşecek, ancak Türkiye dünyanın en büyük 17. ekonomisi olmaya devam edecektir. Kişi başına milli gelir sıralamasında ise Türkiye 60. sırada yer alacaktır.

Yıllık enflasyon Nisan 2009'da % 6,13 ile Merkez Bankası'nın 2009 yılsonu tahmini olan % 6'ya şimdiden yaklaşmıştır. Mayıs 2009'da TÜFE % 0,64'lük artışla, yıllık enflasyon % 6,1'den % 5,2'ye belirgin bir düşüş göstermiş ve tarihindeki en düşük değere gelmiştir.

ÜFE ise aylık % 0,05'lik bir düşüş gösterirken, bu doğrultuda yıllık ÜFE de düşmeye devam ederek % 2,5 gerilemiştir. Enflasyondaki düşüş, Merkez Bankası'nın faiz indirme silahını daha agresif kullanmasına olanak tanımaktadır.

Merkez Bankası kısa vadeli faizleri Mayıs ayı Para Politikası Kurulu Toplantısı sonucunda yarım puan daha indirmiştir. Borçlanma faizi yıllık % 9,25'dir. Böylece Para Politikası Kurulu son 7 toplantıda toplam 7,5 puan faiz indirimi gerçekleştirmiştir.

AR&GE BÜLTEN 2009 HAZİRAN – EKONOMİ

Tarihin en düşük faiz oranları yakalanmasına rağmen reel sektör oksijensiz kalmaya devam etmektedir. Çünkü bu düşüşlerin nedeni, talebin daralması ve işlerin durması anlamına gelmektedir.

İşsizlik 2008 yılında ortalama % 11 olmuş, Ocak 2009 sonuçlarına göre tarihi rekorları alt üst etmiştir: % 16,1. Şubat 2009 sonuçlarına göre %15,8 olmuştur. İşsizlik rakamları, yurtdışı talepte toparlanmanın hızını kesebilecek önemli bir risk olarak görünmektedir.

Bütçe açığı ilk 5 ayda 20 milyar TL'yi aşmıştır. Yeni kurulan şirket sayısı, 2009 yılı ilk 5 ayda % 27,6 azalmıştır.

Ekim 2008'den bu yana baş aşağı giden ihracat Mayıs'ta da trendi değiştirmemiştir. Türkiye'nin Mayıs ayı ihracatı geçen yılın aynı ayına göre % 39,9 gerileyerek 7,3 milyar dolar olmuştur. İlk beş aylık ihracat 35,8 milyar dolara, geriye dönük bir yıllık ihracat ise % 9,9 düşüşle 108,4 milyar dolara gerilemiştir.

Hükümet 2009 Mart yerel seçimlerinin ardından krizle yüzleşmiş ve ekonomik hedefleri revize etmiştir. Pek çok ülke de, hedeflerini revize etmiştir.

Ekonominin belkemiği olan sektörlerden;

- İmalat sanayi % 10,8,
- İnşaat % 13,4,
- Ticaret % 15,4,
- Ulaştırma % 7,1 oranında daralmıştır.

Bununla birlikte; "Krizin dibi görüldü mü görülmedi mi?" tartışması devam etmektedir. Ancak sokaktaki tablo; reel sektörün sifatah yapmadan kepenk indirdiğini, işçi çıkartmak zorunda kaldığını ve zarar ettiğini göstermektedir. Piyasada bir likidite sorunu bulunmakta, firmalar alacaklarını tahsil edememekte ve pek çok işletmenin kapanma noktasına geldiği görülmektedir.

Son aylarda ekonomik göstergelerde kısmi de olsa iyileşmeler gözlenmeye başlamıştır. Bloomberg Profosyonel Güven Endeksi 21,2 puandan 38,72 puana yükselmiştir. Dünya büyüme hızı açısından öncü gösterge olarak kabul edilen Global PMI (Sanayi Üretim Endeksi), Eylül 2008'den beri en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Global PMI Üretim Endeksi, Mart ayındaki 40,1 değerine göre yükselerek Nisan ayında 43,2 olmuştur. Halen büyüme-daralma dönemlerini ayıran 50 seviyesinin altında olsa da, endeksin 2008 Eylül'den beri en yüksek seviyesine çıkması, krizde dipten dönüldüğüne yönelik düşünceleri güçlendirmektedir. Güvenin artmasıyla birlikte petrol fiyatları da, 2009 yılının en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Petrol ve emtia fiyatlarının artması, talebin canlanması anlamına gelmektedir.

İyimserlik rüzgarları, ülkemizde de esmeye başlamıştır ancak küresel krizden çıkışın aynı çabuklukta ve kolay olmayacağı görünmektedir.

Sanayideki Kan Kaybı Devam Ediyor

2009 yılı içerisinde açıklanan üretim rakamları, sanayinin krizden ağır bir darbe aldığını gözler önüne sermektedir. Türkiye 2009 Şubat'ta sanayinin dörtte birini kaybetmiştir. Sanayi üretiminde yaşanan küçülme son yılların en sert daralması olmuştur. 1994 krizi, 1999 Asya-Rusya krizi, 2001 krizinde yaşanan tüm daralmaların üstündedir.

Türkiye tarihinin en büyük krizi olarak bilinen 2001'de bile sanayi üretimi böylesine küçülme yaşamamıştır.

Sanayi üretimimiz;

- 1994 krizinde % 16,3,
- 1999 krizinde % 10,2,
- 2001 krizinde ise % 11,4 küçülmüştür.

Elektrik tüketimi 2009'un ilk ayında geçen yılın aynı ayına göre % 10 azalmış, şubat ayının ilk yarısında tüketimde görülen düşüş ise % 10,4 olmuştur.

Sanayi üretimi, Şubat 2009'da, bir önceki yılın aynı ayına göre % 23,7 gerilemiştir. Sanayi üretimindeki düşüş, Mart 2009'da hız keserek sürmüştür: - % 20,9. Buna karşın düşüş, bir önceki aya göre hız kesmiştir.

Toplam sanayi % 23,7 küçülürken en büyük daralma % 44,8 ile sermaye malı imalatında yaşanmıştır. Reel sektörün yeni yatırıma niyeti olmadığını gösteren bu verinin yanı sıra dayanıklı tüketim malı imalatı % 25,7, ara malı imalatı % 24,2, dayanıksız tüketim malı imalatı % 14,8 ve enerji % 11,0 oranında küçülmüştür.

Sanayi üretimi Nisan 2009'da geçen yılın aynı ayına göre % 18,5 gerilemesine karşın düşüş bir önceki aya göre hız kesmiştir. Nisan 2009'da endeksin % 97,4 olduğu belirlenirken, sanayi üretimi endeksi bir önceki aya göre ise % 1,4 artış göstermiştir. En büyük düşüş ise Nisan 2009'da % 41,8 ile sermaye malı imalatında görülmüştür.

İmalat Sanayi sektörü endeksindeki daralma ise % 23,5 olarak gerçekleşmiştir. Mart 2009'da geçen yılın aynı ayına göre en büyük düşüş % 42,2 ile sermaye malı imalatında görülmüştür. Dayanıklı tüketim malı imalatı % 28, aramalı imalatı % 22,2, dayanıksız tüketim malı imalatı % 8,9, enerji % 6,5 düşüş yaşamıştır. İmalat Sanayi Üretim Endeksi alt gruplarının değişim oranları incelendiğinde, en yüksek düşüş oranı % 53,1 ile motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatında gerçekleşmiştir.

Bunu, % 41,8 ile büro makineleri ve bilgisayar imalatı, % 40,7 ile kok kömürü rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı izlemiştir. Gıda ve içecek % 4,8, tekstil % 20,4, giyim eşyası % 18,6, ana metal sanayi % 27, mobilya % 32,9 üretim düşüşü takip etmiştir.

İmalat sanayinde kapasite kullanım oranı Mart ayında, geçen yılın aynı ayına göre 16,5 puan azalmış ve % 64,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2008 yılı Mart ayında % 81,2 olan üretim değeri ağırlıklı kapasite kullanım oranı, 2009 yılının Mart ayında % 64,7 olarak hesaplanmıştır. Kapasite kullanımı 2009 yılının Şubat ayında % 63,8 düzeyindeydi.

Kapasite kullanım oranındaki yıllık düşüş sürse de oranlar aylık bazda artış göstermeye başlamıştır. Bu rakam 2009 Kasım'dan sonra en yüksek düzey olarak gerçekleşmiştir. Buna göre, imalat sanayinde kapasite kullanım oranı, geçen yılın aynı ayına göre 14,9 puan azalırken, bir önceki aya göre 2,1 puan artmıştır.

Sanayideki durumun en önemli göstergesi kabul edilen imalat sanayii kapasite kullanım oranı ise, Mayıs 2009'da son 6 ayın zirvesine çıkmıştır. İmalat sanayinde kapasite kullanım oranı Mayıs 2009'da, geçen yılın aynı ayına göre 12 puan azalmış ve % 70,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. İyileşmede, KDV ve ÖTV indirimlerini içeren 6. kriz paketi etkili olmuştur.

Buna göre, imalat sanayinde kapasite kullanım oranı, geçen yılın aynı ayına göre 12 puan azalırken, bir önceki aya göre 3,6 puan artmıştır. 2008 yılı Mayıs ayında % 82,4 olan üretim değeri ağırlıklı kapasite kullanım oranı, bu yılın Mayıs ayında % 70,4 olarak hesaplanmıştır.

Sanayicinin cirosu 2009 yılının Şubat ayında geçen yılın aynı dönemine göre % 15,5, siparişleri ise % 20,2 azalmıştır. Bir önceki aya göre ise ciro % 0,6 artarken, siparişler % 3,1 azalış göstermiştir.

Mart 2009'da, iş yerlerinin, tam kapasiteyle çalışmamasının nedenleri arasında % 52,7 ile talep yetersizliği ilk sırada yer almıştır.

Ana Sanayi Grupları sınıflamasına göre en yüksek ciro düşüşü % 34,5 ile dayanıklı tüketim malı imalatında görülmüştür. Bunu, % 27,9 ile sermaye malı imalatı takip etmiştir. Aynı dönemde imalat sanayi alt bölümlerinde en yüksek düşüş oranının % 58,1 ile büro makineleri ve bilgisayar imalatında gerçekleştiği görülmüştür. Bunu, % 43,2 ile motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı ve % 42,7 ile mobilya imalatı izlemiştir.

Reel Sektörün Krizden Minimum Zararla Çıkması İçin Neler Yapılabilir?

Türkiye'de işsizlik oranı % 16,1 rakamına yükselmiştir. Bu rakam, tarihi zirveyi işaret etmektedir. Üstelik bu rakama, umudunu kesip iş aramayanlar dahil değildir. Ekonomik kriz, işsizlik krizine doğru ilerlemektedir.

Küresel kriz, bütün ekonomileri farklı yönlerden etkilemektedir. Ancak, tüm dünya ekonomilerinde alınan bazı önlemler büyük oranda ortaktır. Önerilen tedbirlerin çoğu durgunluğu önlemeye yöneliktir.

Ekonomi yönetimlerinin öncelikleri farklı olabilmektedir, ancak ülkemiz ekonomi yönetimi, krizin tanımını iyi yapmalıdır.

Türkiye ekonomisinin en önemli sorunu işsizliktir. Bu konuda geçici ve günü kurtaran değil yapısal reformlar yapılması gereklidir.

Ekonomik Kalkınma Seferberliği adı altında Türkiye Ekonomisi; tarım, ticaret, sanayi ve endüstri aynı anda ele alınarak, devlet maliyesinin bütün gücüyle teşvik

edilmelidir. Ülkemiz tarımı, ticareti ve sanayisi teşvik edilmeli, rekabet edebilme şansı yaratılmalı ve ihracat desteklenmelidir.

İstihdam üzerindeki kamusal yükler (vergi, sigorta vb.) daha aşağı indirilmeli ve enerji, su vb. girdi maliyetleri dünya standartlarına çekilmelidir.

Bankaların girişimcilere kullandığı kredi maliyetleri düşürülmeli, bankalar reel sektörü fonlamaya devam etmeli, özellikle Banka Sigorta ve Muamele Vergisi (BSMV), Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) v.b. maliyet kalemleri makul seviyelere indirilmelidir.

Ekonomide ileri ve geri bağlantılar dikkate alınarak, firmaların rekabet gücüne katkı koyacak altyapı ve yenileme yatırımları gerçekleştirilmelidir. Böylece kamu harcamaları yoluyla hem iç talebin canlandırılması hem de istihdam düzeyinin artması mümkün olacaktır.

Finans darboğazında olan firmaların vergi, sosyal güvenlik ve kredi borcu gibi yükümlülüklerinin ekonomiye kazandırılması için yeniden yapılandırma çalışmaları (İstanbul Yaklaşımı, Anadolu Yaklaşımı gibi) gerçekleştirmelidir.

KOBİ'lerin tek finansman kaynağı olan banka kredilerine başvurularında talep edilen kefalet ve faiz oranları çok yüksek, vadeler ise çok kısa tutulmak istenmektedir. Bu nedenle özellikle yatırım kredileri için ilk birkaç senesi ödemesiz olmak üzere uzun vadeye kredinin yayılması gerekmektedir. Bu nedenle KOSGEB'in bütçesi artırılmalı, firmaların KOSGEB desteklerini kullanması kolaylaştırılmalıdır.

Yeni Teşvik Yasası, İstihdam Paketi ve KGF Düzenlemeleri

Reel sektörün krizden minimum zararla çıkması için; 4 Haziran 2009 tarihinde detayları kamuoyuna sunulan ve 12 sektörde büyük projelere vergi indirim, yatırım yeri tahsisi ve SSK primi teşviği verileceği açıklanan Teşvik Yasasının yanısıra İstihdam Paketi ve Kredi Garanti Fonu (KGF) düzenlemelerinin, krizden çıkışa ne derece yardımcı olacağı önümüzdeki günlerde belli olacak.

Yeni Yatırım Teşvik Sistemi ile yatırımların en kısa sürede hayata geçirilmesini hedefleyen Hükümet, bu çerçevede, "Yeni Yatırım Teşvik Sistemi'ni" 31 Aralık 2010 tarihine kadar başlamış olan yatırımlara uygulayacak ve 12 sektörde büyük yatırımlar desteklenecek. Türkiye'yi 4 bölgeye ayırıp sektörel ve bölgesel teşvikler verecek. % 20 olarak uygulanan kurumlar vergisi büyük proje yatırımlarında ve bölgesel-sektörel destek kapsamında farklı oranlarda uygulanacak.

Son teşvik sisteminde gündeme getirilen yeni teşvik araçları arasında; kurumlar ve gelir vergisi indirimleri, SSK Primi İşveren Hissesi'nin Hazine tarafından karşılanması, faiz desteği, yatırım yeri tahsisi, KDV istisnası, Gümrük Vergisi Muafiyeti getiriliyor.

İstihdam paketi çerçevesinde ise yaklaşık 500 bin kişiye istihdam imkanı sağlanacak. Aktif işgücü programlarının güçlendirilmesi paketinde toplum yararına işler için getirilen destekler, işsizlik sigortası fonundan finanse edilecek. Program kapsamında 120 bin işsize doğrudan istihdam sağlanacak.

AR&GE BÜLTEN 2009 HAZİRAN – EKONOMİ

İŞKUR'un mesleki eğitim faaliyetlerini genişletmeyi hedefleyen program, işgücünün mesleki becerilerinin geliştirilmesi için verilecek kurslara katılacaklara günlük 15 TL ödeme yapılmasını sağlayacak. Söz konusu program İŞKUR tarafından KOSGEB ile beraber yürütülecek. İşsizlere girişimcilik konusunda eğitim verilmesi, bireylere firma kurma ve işletme aşamasında danışmanlık hizmeti verilmesi, eğitim sonucunda, KOSGEB kriterleri çerçevesinde sunulacak projelere KOSGEB tarafından 4 bin TL hibe verilmesi söz konusu olacak. Program kapsamında 10 bin kişiye girişimcilik eğitimi verilecek. İşbaşı eğitimleri çerçevesindeki stajlar desteklenecek.

Meslek lisesi, dengi ve üstü eğitim kurumu mezunlarının yararlandırılması, iş tecrübesi olmayan gençlere deneyim kazandırılması ve iş bulma olanağının artırılması sağlanacak. Stajyerlere 6 aya kadar İŞKUR tarafından günlük 15 TL ödeme yapılması, program kapsamında 100 bin gencin stajyer olarak istihdam edilmesi mümkün olacak. İşyerlerinde mevcut istihdamın üzerinde yaratılacak.

Hazine desteğiyle Kredi Garanti Kurumu'nca kredinin % 65'ine kefalet sağlanacak, kredi riskinin % 35'i ise bankalar tarafından üstlenilecek. Kredi garanti kurumlarına toplam ilk etapta 1 milyar TL kaynak aktarılacak. Bu kaynak en az 10 milyar Türk Liralık krediye kefalet sağlanmasına imkan verecek. Bu sayede riskleri bu kadar azalan bankacıların artık özel sektöre daha fazla kredi vermesi ve kredi limitleri arttırması beklenmektedir.

Tablo 1: İzmir'de Hangi Sektöre Ne Teşvikleri Verilecek?

Sektörler	En Az Yatırım Tutarı (TL)	Teşvikler
Meyve sebze işleme tesisleri	2 milyon	KDV istisnası, gümrük muafiyeti, kurumlar-gelir vergisi indirimi
Su ürünleri	Yılda 500 ton	
İşleme tesisleri	Ürün kapasiteli	
Seracılık	En az 25 dekar kapalı alanda	
Kağıt üretim tesisleri	5 milyon	
Hayvancılık	1,5 milyon	
Otomotiv	50 milyon	
Otomotiv yan sanayi	5 milyon	
Tıbbi ve optik alet imalatı	5 milyon	
Tehlikeli atık geri kazanım	10 milyon	

Kaynak: Yeni Asır Gazetesi, 03.06.2009.

Sonuç

Bugün yaşanan ekonomik kriz, tüm dünyayı etkisi altına alan çok şiddetli bir krizdir. Dünya ekonomisi, işsizlik ve durgunluk problemiyle mücadele etmektedir. ABD ve Japonya gibi dev ekonomilerde bile tarihin en büyük işsizlik oranları yakalanmıştır.

Ülkemiz ekonomisini krizin ne kadar etkilediği konusunda çeşitli tartışmalar yaşanmaktadır. Ancak özellikle ekonomik kalkınmanın itici gücü konumundaki sanayi sektöründe yaşanan gerileme, ekonomik krizin Edirne'den içeri girdiğini ve Kars'a kadar ulaştığını gözler önüne sermektedir.

Bundan sonra yapılacak olan, krizin ciddiyetini kavrayıp, krize karşı savunma mekanizmalarını geliştirmektir. Bu kriz tüm ülkeleri derinden sarsan bir virüs konumunda olsa da, etkili bir ilaç tedavisiyle yaraların erken sürede kapanabilmesi mümkündür.

Bugün Türkiye ekonomisi zor koşullardan geçmektedir. Ekonomide kötünün iyisine sevinilmektedir. Ama bunlar yeterli değildir. Bu nedenle yalancı baharlara ve kısmi iyileşmelere temkinli yaklaşılmalıdır.

Son olarak uygulamaya konulan yeni teşvik sistemi, istihdam paketi ve kredi garanti fonu düzenlemeleri, kriz ile derinden sarsılan reel sektöre ilaç gibi gelecektir. Ancak özellikle işsizlik konusunda alınacak önlemlerin sonuçlarının yakından takip edilmesine ve gerektiği takdirde yeni tedbirlerle takviye edilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Paketin başarılı olabilmesi için işverenler ile birlikte işsizleri de kapsam altına alması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Türkiye İstatistik Kurumu, **Aylık Sanayi Ciro ve Sipariş Endeksleri**, Mart 2009.
- Türkiye İstatistik Kurumu, **İmalat Sanayiinde Eğilimler**, Nisan 2009.
- Türkiye İstatistik Kurumu, **Hanehalkı İşgücü İstatistikleri**, 2008.
- Türkiye İstatistik Kurumu, **Aylık Sanayi Üretim Endeksi**, Mart 2009.
- Türkiye İstatistik Kurumu, **Tüketici Fiyatları Endeksi**, Nisan 2009.
- Türkiye İstatistik Kurumu, **Üretici Fiyatları Endeksi**, Nisan 2009.
- Türkiye İstatistik Kurumu, **Hanehalkı İşgücü Göstergeleri**, Ocak 2009.
- Türkiye İstatistik Kurumu, **Hanehalkı İşgücü Göstergeleri**, 2008.
- IMF World Economic Outlook Raporu
- Merkez Bankası 2009 Yılı 1. Finansal İstikrar Raporu
- ERDÖNMEZ Pelin Ataman, **Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi**, Bankacılar Dergisi, Türkiye Bankalar Birliği, Sayı 68, Mart 2009.
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, **2007-2008 Küresel Finans Krizinde Ülkelerin Politika Deneyimleri**, 2008.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası verileri.
- Fortis Ekonomik Araştırmalar ve Strateji Raporları.